

OMBUDSMAN - ZAŠTITNIK LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA

VODIČ O PRAVIMA DJETETA

Za svako dijete
Zdravlje, obrazovanje, jednakost, zaštita
UNAPRIJEDIMO ČOVJEČANSTVO

unicef

VODIČ O PRAVIMA DJETETA

Za svako dijete
Zdravlje, obrazovanje, jednakost, zaštita
UNAPRIJEDIMO ČOVJEČANSTVO

SADRŽAJ:

Uvod.....	5
Čovječanstvo duguje djeci ono najbolje što može da pruži.....	6
Institucije koje štite tvoja prava.....	10
Koja prava imaš u školi.....	12
Odnosi roditelja i djece.....	20
Kako dobijaš putnu ispravu.....	32
Da li si upisan u matičnu knjigu rođenih.....	34
Imaš pravo na udruživanje.....	36
Da li odrasli poštuju tvoju privatnost.....	38
Želiš da radiš.....	40
Prava iz zdravstvene i socijalne zaštite.....	42
Koja prava ima dijete u sukobu sa zakonom.....	50
Trgovina djecom.....	58
Prosjačenje.....	60
Na kraju.....	61

DJECO,

Ovaj Vodič namijenjen je vama kako bi se na prikladan način upoznali sa svojim pravima, načinom ostvarivanja i sprječavanjem kršenja prava. Ovo je jedna od lekcija koju treba da naučite da bi mogli da se borite za realizaciju i zaštitu prava koja vam pripadaju. Vodič će podsjetiti i vaše roditelje, staratelje, nastavnike, ljekare i socijalne radnike na odgovornosti koje imaju za ostvarivanje vašeg najboljeg interesa.

Neka vas Vodič podstakne na razgovor sa drugovima i drugaricama u školi i van nje. Kroz upoznavanje i razumijevanje prava koja vam pripadaju sazrijevate u odgovorne osobe koje će znati da poštuju i tuđa prava i da se bore za što dosljednije ostvarivanje svojih prava. Razgovarajte sa vršnjacima i svima onima koji su obavezni da štite prava djeteta koja su propisana Konvencijom Ujedinjenih nacija o pravima djeteta i propisima naše države. Država Crna Gora preuzela je obavezu da poštuje, štiti i unapređuje sva prava iz Konvencije, i to za svako dijete.

Za pojašnjenje i savjet u vezi sa pojedinim pravima pitajte starije za koje smatrate da imaju više znanja i iskustva. Možete pozvati i centar za socijalni rad ili Zaštitnika ljudskih prava i sloboda.

Vodič se može kopirati, dodatno štampati ili na drugi način činiti dostupnim što većem broju djece i odraslih.

Dodatni materijal i iskustva stečena u okviru projekta „Zaštita prava djeteta u Crnoj Gori“, koji podržava Save the children Norway korišteni su i prilikom izrade ove publikacije.

**ČOVJEČANSTVO DUGUJE
DJECI ONO NAJBOLJE
ŠTO MOŽE DA IM PRUŽI**

ŠTA SU PRAVA DJETETA?

Prava djeteta ti pripadaju samim tim što si dijete.

Prava djeteta su ono što ljudi koji su odgovorni za tebe treba da urade da bi bio/ bila srećan/srećna, zdrav/zdrava i siguran/ sigurna. Naravno, i ti imaš odgovornost prema drugoj djeci i odraslima, kako bi i oni uživali svoja prava.

Tvoja prava nijesu izvedena iz prava roditelja i ne zavise od njih. Roditelji, staratelji i država obavezni su da se staraju o zaštiti i ostvarivanju tvojih prava.

ZAŠTO POSTOJE POSEBNA PRAVA DJETETA?

Djeca se rađaju sa osnovnim pravima i slobodama koji pripadaju svim ljudskim bićima. Zbog svog uzrasta, kao i stepena tjelesnog i psihičkog razvoja, djeca su upućena na pomoć odraslih. Zato je nastala potreba da se izdvoje i istaknu posebna prava djeteta. Tokom prošlog vijeka, u svijetu se formiralo uvjerenje da prava djeteta treba da budu priznata i zaštićena na poseban način i putem posebnih međunarodnih dokumenata. Tako je nastala i Konvencija o pravima djeteta.

ŠTA JE KONVENCIJA O PRAVIMA DJETETA?

Konvencija o pravima djeteta prvi je međunarodni ugovor koji posebno propisuje koja sve prava pripadaju djeci. Usvojena je na Generalnoj skupštini Ujedinjenih nacija 20. novembra 1989. godine i postigla je jedinstvenen uspjeh jer je u kratkom roku prihvaćena od skoro svih zemalja svijeta. Konvencija o pravima djeteta je dogovor između zemalja kojim se djeci, gdje god da žive, garantuju ista prava. Kada vlada neke zemlje prihvati Konvenciju, ona pristaje na poštovanje prava djeteta koja su u njoj propisana. Ovom Konvencijom djeca su po prvi put izdvojena kao poseban subjekt međunarodnog prava i zaštite. Djeca su kroz Konvenciju prihvaćena kao ljudska bića koja mogu iskazati svoje potrebe i učestvovati u svim aktivnostima koje su važne za njih.

KOJI SU OSNOVNI PRINCIPI KONVENCIJE?

Komitet za prava djeteta Ujedinjenih nacija odredio je četiri opšta principa na kojima se temelje sva prava sadržana u Konvenciji o pravima djeteta:

- pravo na život, opstanak i razvoj - država mora da ga obezbijedi svakom djetetu, u maksimalnoj mogućoj mjeri (član 6);
- nediskriminacija - svoj djeci pripadaju jednaka prava, bez obzira na rasu, boju, pol, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno, etničko ili socijalno porijeklo, imovinsko stanje, smetnju u razvoju, rođenje ili drugi status djeteta, njegovih roditelja ili zakonskih staratelja (član 2);
- najbolji interes djeteta - u svim postupcima koji se tiču djeteta, njegov najbolji interes imaće prioritet (član 3);
- uvažavanje mišljenja djeteta - pravo djeteta da izrazi svoje mišljenje u svim stvarima i postupcima koji ga se tiču i da se to njegovo mišljenje uzme u obzir (član 12).

KOJA PRAVA SU SADRŽANA U KONVENCIJI?

Konvencija sadrži sve vrste ljudskih prava, koja su međusobno isprepletena. To su građanska, politička, ekonomska, socijalna i kulturna prava djece. Ne postoje više ili manje važna prava. Ona su nedjeljiva, međusobno

zavisna i jednako važna.

Konvencija u članu 5 ističe prava i odgovornost roditelja, odnosno proširene porodice, da usmjeravaju i savjetuju dijete u vezi sa njegovim pravima, shodno njegovim razvojnim mogućnostima.

- Sva djeca imaju ista prava. Nijedno dijete ne smije biti ugroženo zbog svog pola, boje kože, jezika koji govori ili religije.
- Djeca imaju pravo na najveću moguću mjeru zaštite zdravlja, kao i zdravstvenu preventivu i medicinske brigu.
- Dijete ima pravo na ime, pravo na državljanstvo i pravo da zna ko su mu roditelji.
- Djeca imaju pravo na besplatno osnovno obrazovanje. Osim toga, mora im se osigurati i posjeta školama koje bi ih mogle dalje obrazovati.
- Djeca imaju pravo na odmor, slobodno vrijeme, igru i učestvovanje u kulturnim i umjetničkim aktivnostima.
- Djeca imaju pravo na privatni život, slobodno izražavanje svojih misli, upoznavanje i udruživanje.
- Djeca imaju pravo na informisanje, pravo da svoje mišljenje slobodno kažu i da budu saslušana.
- Djeca imaju pravo na dobro vaspitanje. Njihovi roditelji ili vaspitači ne smiju primjenjivati silu. Zloupotreba i zlostavljanje djece su zabranjeni.
- Djeca imaju pravo na posebnu pomoć i zaštitu u ratu i izbjeglištvu.

- Djeca imaju pravo na zaštitu od rada kojim bi bila iskorišćena, na zaštitu od seksualnog zlostavljanja, zaštitu od droga, alkohola i duvana.
- Djeca imaju pravo na život sa svojim roditeljima i na kontakt s oba roditelja ako oni žive razdvojeno.
- Djeca sa smetnjama u razvoju imaju pravo na posebnu podršku i pomoć, kao i na aktivno učešće u društvenom životu.

KOGA SMATRAMO DJETETOM?

Dijete je ljudsko biće koje nije navršilo 18 godina.
(član 1 Konvencije o pravima djeteta)

NAJBOLJI INTERES DJETETA

Roditelji, učitelji, nastavnici, profesori, ljekari, policajci, novinari, socijalni radnici, državni službenici i svi stariji morali bi prilikom donošenja odluka koje su važne za dijete postaviti sebi jednostavno pitanje:

Da li je ovo što činim najbolje za dijete?

INSTITUCIJE KOJE ŠTITE TVOJA PRAVA

Institucije koje štite tvoja prava su: škola, Centar za socijalni rad, sud, policija, parlament, institucija Zaštitnika ljudskih prava i sloboda i mnoge druge.

ZAŠTITNIK LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA (OMBUDSMAN)

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda štiti ljudska, a samim tim i dječija prava. Postupak pred institucijom Zaštitnika ljudskih prava i sloboda je besplatan. Dijete može da se obrati zaštitniku uvijek kada smatra da su mu prava ugrožena. U međunarodnom pravu ustaljeni naziv za Zaštitnika ljudskih prava i sloboda je OMBUDSMAN.

Svi državni organi i službe imaju obavezu da sarađuju sa Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda i dužni su da dostavljaju tražene podatke i informacije. Kada zaštitnik utvrdi da je došlo do povrede prava i sloboda, upućuje mišljenje i preporuku nadležnoj instituciji da tu povredu otkloni.

U zaštiti prava djeteta Zaštitnik ljudskih prava i sloboda/Ombudsman rukovodi se sljedećim principima:

- princip dobrobiti djeteta - sve radnje se preduzimaju u najboljem interesu djeteta
- princip jednakosti - štiti prava sve djece

- poštuje odgovornosti, prava i obaveze roditelja, imajući u vidu da je porodica prirodno okruženje za dijete.

CENTRI ZA SOCIJALNI RAD

Centri za socijalni rad su ustanove socijalne zaštite nadležne za socijalnu i porodično-pravnu zaštitu. Centri pružaju posebnu pomoć i podršku djeci bez roditeljskog staranja, djeci žrtvama zlostavljanja i zanemarivanja, djeci sa smetnjama u razvoju i svojoj djeci kojoj su potrebni dodatna pomoć i podrška u procesu odrastanja.

Centri za socijalni rad, takođe, obavljaju poslove organa starateljstva i obavljaju nadzor nad vršenjem roditeljskog prava.

Centar je institucija kojoj treba da se obratiš u slučaju da imaš saznanje da u tvojoj porodici ili okruženju postoje slučajevi zlostavljanja i zanemarivanja.

Ukoliko saznaš da su neki tvoji vršnjaci zlostavljani ili zanemareni, tvoja građanska obaveza je da takve slučajeve prijaviš.

**KOJA PRAVA IMAŠ U
ŠKOLI?**

OBRAZOVANJE – DJEČIJE PRAVO I OBAVEZA

KOJI SU CILJEVI OBRAZOVANJA?

Obrazovanje i vaspitanje ima za cilj da obezbijedi mogućnost za svestrani razvoj pojedinca, bez obzira na pol, životno doba, socijalno i kulturno porijeklo, nacionalnu i vjersku pripadnost, tjelesnu i psihičku konstituciju. (Zakon o obrazovanju i vaspitanju)

ZAŠTO ŽELIM DA IDEM U ŠKOLU?

- da bih upoznao/upoznala svijet oko mene koji izgleda veliki i komplikovan
- da bih shvatio/shvatila mnoge zanimljive prirodne pojave (prirodne nauke)
- da bih razumio/razumjela kako je društvo organizovano i kako funkcioniše (društvene nauke)
- da bih upoznao/upoznala prošlost svijeta (istorija)
- da bih naučio/naučila nove savremene tehnologije (računari...)
- da bih shvatio/shvatila i razumio/razumjela ponašanje i odluke starijih
- da bih stekao/stekla znanja i vještine koji će mi koristiti da budem koristan član zajednice.

DA LI JE POLAZAK U ŠKOLU I UČENJE OBAVEZNO?

Osnovno obrazovanje je obavezno za svu djecu uzrasta od 6 do 15 godina. (član 4 Zakona o osnovnom obrazovanju i vaspitanju) Roditelj ili staratelj moraju ti omogućiti da ispuniš osnovnoškolsku obavezu. Po zakonu, učenik je ispunio osnovnoškolsku obavezu nakon devet godina pohađanja škole.

KOJE SU OBAVEZE RODITELJA?

Škola je dužna podnijeti prijavu nadležnoj inspekciji protiv roditelja djeteta koje nije upisano u školu, odnosno ne ispunjava osnovnoškolsku obavezu. (član 36 Zakona o osnovnom obrazovanju i vaspitanju)

KADA SE POLAZI U OSNOVNU ŠKOLU?

U osnovnu školu se upisuješ u toku kalendarske godine u kojoj si navršio/navršila šest godina života. Upis u školu može se odobriti i prije navršenih šest godina, na prijedlog tvojih roditelja, ako to odobri školska komisija.

ŠTA JE POTREBNO ZA UPIS U ŠKOLU?

Upisom u prvi razred škole stičeš status redovnog učenika. Upis djece, po pravilu, svake godine se vrši u toku aprila, na osnovu obaveznog ljekarskog pregleda. Roditelj je obavezan prilikom upisa dostaviti i djetetov izvod iz matične knjige rođenih.

Upis djece u školu vrši školska komisija.

UPOTREBA JEZIKA U ŠKOLI?

Nastava u školi izvodi se na jeziku koji je u službenoj upotrebi u našoj zemlji. Učenici koji pohađaju nastavu na službenom jeziku imaju pravo da svoj maternji jezik imenuju kao crnogorski, srpski, bošnjački ili hrvatski. U opštinama u kojima većinu ili značajan dio stanovništva čine pripadnici manjinskih naroda, nastava se izvodi i na maternjem jeziku ovih naroda.

DA LI SE U CRNOJ GORI IZVODI NASTAVA NA JEZICIMA MANJINSKIH NARODA?

U Crnoj Gori se izvodi nastava i na albanskom maternjem jeziku u opštinama: Ulcinj, Podgorica, Plav i Rožaje. Nastava na albanskom jeziku organizovana je na svim nivoima obrazovanja (predškolskom, osnovnoškolskom, srednjoškolskom i visokoškolskom).

KOLIKO TRAJE OSNOVNA ŠKOLA?

KAKO JE ORGANIZOVANA NASTAVA?

Osnovno obrazovanje i vaspitanje traje devet godina. Nastava u školi izvodi se u ciklusima:

- U prvom ciklusu (obuhvata 1, 2. i 3. razred) izvodi se razredna nastava. Nastavu izvodi učitelj/učiteljica, a u prvom razredu zajedno sa učiteljem/com, u izvođenju polovine časova učestvuje i vaspitač/ica;
- U drugom ciklusu (obuhvata 4, 5. i 6.razred) izvodi se razredna i predmetna nastava. Nastavu izvode učitelj/ica i predmetni nastavnik/nastavnica;
- U trećem ciklusu (obuhvata 7, 8. i 9 razred) izvodi se predmetna nastava. U ovom ciklusu učenici, u skladu sa svojim interesovanjima, biraju predmete za izbornu nastavu (5 predmeta).

DA LI SE PLAĆA ŠKOLARINA?

Osnovno obrazovanje je besplatno i za njega se ne plaća školarina. (Zakon o osnovnom obrazovanju i vaspitanju) Škola nema pravo tražiti od učenika novčanu naknadu za upis i troškove školarine. Iako je osnovno obrazovanje besplatno, roditelji djece sami snose troškove nabavke udžbenika i ostalog školskog pribora. Učenici čiji su roditelji korisnici sredstava pomoći za materijalno obezbjeđenje porodice dobijaju posebnu pomoć države za nabavku udžbenika.

ŠTA JE TO OSIGURANJE?

Djeca su u školi ili na putu do škole u pojedinim situacijama izložena rizicima. Nezgode i povrede mogu nastati u saobraćaju, u školi, školskom dvorištu ili fiskulturnoj sali.

Da bi djecu osigurali od mogućih posljedica, škola ima obavezu da obezbijedi kolektivno osiguranje za sve učenike. Ovo osiguranje je obavezno i svi učenici snose troškove pojedinačno. Na osnovu polise osiguranja, djeca koja dožive bilo kakvu fizičku nezgodu u školi ili na putu do škole imaju mogućnost da ostvare nadoknadu troškova od osiguravajućeg društva.

OCJENJIVANJE UČENIKA? PONAVLJANJE RAZREDA?

Ocjenjivanje učenika vrši se javno pred učenicima u odjeljenju. Škola je dužna da na kraju svakog klasifikacionog perioda u pisanoj formi obavijesti tvoje roditelje o tvom uspjehu. Na kraju školske godine dobijaš svjedočanstvo o uspjehu.

Ocjenjivanje je opisno u nižim razredima i brojčano u višim razredima. Brojčane ocjene su od 1 do 5.

- U prvom ciklusu osnovne škole tvoje znanje i postignuća se ne vrednuju brojčano već se iskazuju opisno. Na kraju prvog ciklusa tvoj uspjeh se iskazuje opisnom i brojčanom ocjenom.

- U drugom ciklusu ocjenjivanje je brojčano i ocjene se obrazlažu pismeno.
- U trećem ciklusu ocjenjivanje je brojčano. Ako si učenik/učenica 1, 2, 3, 4. i 5. razreda, ne možeš ponavljati razred, osim u izuzetnim slučajevima. Ako u 6, 7, 8. i 9. razredu na kraju godine imaš jednu, dvije ili tri nedovoljne ocjene imaš pravo da polažeš popravni ispit.

ŠTA DA URADIM AKO SAM NEZADOVOLJAN/ NEZADOVOLJNA OCJENOM?

Ti ili tvoj roditelj imate pravo prigovora na ocjenu. Prigovor se podnosi direktoru škole u roku od 3 dana od dana obavještenja o ocjeni. Nakon prijema prigovora direktor obrazuje komisiju za provjeru tvog znanja.

OSLOBAĐANJE OD PROGRAMA FIZIČKOG OBRAZOVANJA?

Možeš biti privremeno, odnosno djelimično, oslobođen/oslobiđena programa fizičkog vaspitanja zbog bolesti ili zbog smetnje u razvoju. Odluku o tome donosi nastavničko vijeće na osnovu ljekarskog uvjerenja.

ODSUSTVOVANJE SA NASTAVE?

Imaš pravo da u toku nastavne godine, po najavi, odsustvuješ iz škole do pet radnih dana.

AKO ŽELIŠ DA PREDEŠ U DRUGU ŠKOLU?

Tvoji roditelji moraju podnijeti zahtjev za tvoj prelazak u drugu školu. Nakon toga škola dostavlja prevodnicu školi u kojoj želiš da nastaviš školovanje.

ŠTA JE ŠKOLSKI KALENDAR?

Školskim kalendarom utvrđuju se početak nastavne godine i njeno trajanje. Nastavna godina ima dva polugodišta. Imaš pravo na ljetnji i zimski raspust.

Nastavna godina po pravilu počinje 1. septembra i traje najmanje 180 radnih dana, a za učenike završnog razreda 165 dana.

ŠTA JE INKLUZIVNO OBRAZOVANJE?

Škola mora promovisati jednake šanse za sve učenike. Sva djeca imaju jednaka prava na obrazovanje, bez obzira na bilo kakvu posebnost. To znači da i djeca koja govore drugim jezikom, za koju ti se čini da izgledaju drugačije zbog boje kože, porijekla ili zbog smetnje u razvoju, mogu sticati osnovno obrazovanje i vaspitanje u školi kao i sva druga djeca. Ako imaš teškoće u učenju, za tebe se prilagođavaju oblici rada i omogućava ti se korišćenje dodatne nastave i drugih oblika pojedinačne i grupne pomoći.

ŠTA ŠKOLA PRUŽA NADARENIM UČENICIMA?

Ako si nadaren/nadarena učenik/učenica, škola treba da organizuje raznovrsne oblike rada za pospješivanje tvog napredovanja. Ako si izuzetno vrijedan/vrijedna i sposoban/sposobna, u drugom i trećem ciklusu možeš u toku jedne školske godine završiti dva razreda. To pravo se može koristiti jednom u toku osnovnog obrazovanja.

KAKO DA SE UPIŠEM U ŠKOLU AKO SAM PRETHODNE RAZREDE ZAVRŠIO/ZAVRŠILA U DRUGOJ DRŽAVI?

Ukoliko si završio/završila prethodne razrede u inostranstvu, tvoja nova škola mora izvršiti nostrifikaciju stečene diplome ili ekvivalenciju svjedočanstva radi nastavka tvog školovanja.

- Nostrifikacijom se inostrano svjedočanstvo izjednačava sa odgovarajućim svjedočanstvom u našoj zemlji, u pogledu prava na nastavak obrazovanja i vaspitanja i prava na zapošljavanje.
- Ekvivalencijom se inostrano svjedočanstvo izjednačava sa odgovarajućim svjedočanstvom stečenim u našoj zemlji u pogledu prava na nastavak obrazovanja i vaspitanja.

KOJA SU MOJA PRAVA U ŠKOLI?

Škola je obavezna da ti obezbijedi sljedeća posebna prava:

- da na početku školske godine dobiješ uputstvo koje sadrži tvoja prava i obaveze
- da dobiješ kvalitetan obrazovno-vaspitni rad (nastavu)
- da iskažeš mišljenje o radu nastavnika/ca
- da budeš zaštićen/zaštićena od svih vrsta nasilja.

Učenici jednog odjeljenja škole obrazuju odjeljensku zajednicu.

Učenici svih odjeljenja škole obrazuju

zajednicu učenika.

Predstavnici zajednice učenika imaju pravo da učestvuju u radu stručnih organa škole kad se raspravlja o pitanjima koja su značajna za učenike.

PRIPREMA UČENIKA UZ NAKNADU?

Nastavnici nemaju pravo na bilo koji način uslovljavati učenike/učenicu. Najstrožije je zabranjeno davanje privatnih časova uz naknadu učenicima škole u kojoj nastavnik/ca predaje.

Nastavnik/ca može uz naknadu pripremati učenika/učenicu radi polaganja ispita i postizanja boljeg uspjeha iz određenog predmeta, pod uslovom da učenik/učenica ne pohađa redovnu nastavu, niti polaže ispite u školi u kojoj nastavnik/ca radi.

ŠTA TREBA DA URADIŠ AKO NEKO UGOŽAVA TVOJA PRAVA U ŠKOLI?

Ukoliko imaš primjedbe na organizaciju, kvalitet nastave, opremljenost škole, objektivnost ocjenjivanja, disciplinu, ličnu sigurnost i sve ostale pojave koje te mogu ugroziti, neophodno je da ove probleme prvo pokušaš riješiti u školi.

Učenici svoje lične i zajedničke probleme u školi mogu izložiti: odjeljenjskom starješini, pedagogu škole, direktoru, zajednici učenika, odjeljenjskom vijeću, nastavničkom vijeću, savjetu roditelja i školskom odboru.

Ukoliko problem nije moguće riješiti u školi, ili ste ti ili tvoji roditelji nezadovoljni načinom rješavanja problema, možete se obratiti prosvjetnoj inspekciji ili Ministarstvu prosvjete i nauke.

Najbolji način je da pokušaš da problem riješiš postupno i preko zajednice učenika.

POMOĆ: Ukoliko se desi da tvoj zahtjev ne razmatraju nadležni organi u školi, niti Ministarstvo prosvjete i nauke, ili je ponuđeno rješenje očigledno u suprotnosti sa zakonom, ti ili tvoji roditelji možete se obratiti instituciji Zaštitnika ljudskih prava i sloboda/ombudsmanu Crne Gore.

ŠTA TREBA DA URADIŠ AKO TE ZLOSTAVLJAJU U ŠKOLI?

- Ukoliko te bilo ko u školi zlostavlja (fizički, psihički, emotivno, seksualno itd.), odmah obavijesti roditelje, razrednog starješinu, pedagoga, psihologa ili direktora škole.
- Roditelj ili staratelj i škola moraju odmah tražiti ljekarski pregled u najbližoj medicinskoj ustanovi.
- Sam/sama ili sa roditeljima možeš se za pomoć obratiti Centru za socijalni rad i policiji, i bez obraćanja školi. Najbolje je da to uradiš pismenim putem.

POMOĆ: U slučaju da nadležne službe nijesu učinile ništa efikasno da te zaštite, obrati se za pomoć instituciji Zaštitnika ljudskih prava i sloboda/Ombudsmanu Crne Gore.

ODNOSI RODITELJA I DJECE

VRŠENJE RODITELJSKOG PRAVA

Roditeljsko pravo pripada tvojoj majci i tvom ocu zajedno. Roditelji koji su u braku stiču roditeljsko pravo momentom rođenja djeteta. Ako nijesu u braku, majka stiče roditeljsko pravo rođenjem djeteta, a otac nakon priznanja djeteta ili nakon utvrđivanja očinstva sudskim putem. Ako je jedan od roditelja umro ili nije poznat ili je lišen roditeljskog prava, roditeljsko pravo pripada drugom roditelju.

ŠTA OBUHVATA RODITELJSKO PRAVO?

Prava i dužnosti roditelja jesu da se staraju o tebi. To znači - da te čuvaju, vaspitavaju, izdržavaju, zastupaju tvoju imovinu i upravljaju njome. Imaš pravo da živiš s roditeljima i pravo da se tvoji roditelji brinu i staraju o tebi prije svih drugih.

KAKO SE MOŽE VRŠITI RODITELJSKO PRAVO?

Otac i majka roditeljsko pravo mogu da vrše zajednički i samostalno.

KADA RODITELJI ZAJEDNIČKI VRŠE RODITELJSKO PRAVO?

Roditelji roditeljsko pravo vrše zajednički i sporazumno kada žive zajedno, bez obzira na to da li su u braku ili žive u vanbračnoj zajednici.

MOGU LI RODITELJI DA ZAJEDNIČKI VRŠE RODITELJSKO PRAVO POSLIJE RAZVODA BRAKA?

Roditelji mogu da zajednički vrše roditeljsko pravo i kad prestanu da žive zajedno. Kada se razvedu (ako su bili u bračnoj zajednici) ili prestanu da žive zajedno (ako su bili u vanbračnoj zajednici), nijesu izgubili mogućnost da i dalje zajednički vrše roditeljsko pravo. Uslov za to je da zakluče sporazum o zajedničkom vršenju roditeljskog prava i da sud procijeni da je taj sporazum u najboljem interesu djeteta.

KADA RODITELJ SAMOSTALNO VRŠI RODITELJSKO PRAVO?

Jedan roditelj sam vrši roditeljsko pravo u sljedećim situacijama:

- kada je drugi roditelj nepoznat
- kada drugi roditelj umro
- kada je drugi roditelj lišen roditeljskog prava
- kada je drugi roditelj lišen poslovne sposobnosti
- kada samo on/ona živi sa djetetom, a sud još nije donio odluku o vršenju roditeljskog prava
- kada se tako sporazumiju roditelji koji ne žive zajedno i sud procijeni da je to u najboljem interesu djeteta
- kada tako odluči sud, procjenjujući da je u najboljem interesu djeteta da poslije prestanka zajedničkog života roditelja jedan vrši roditeljsko pravo.

ŠTA OBUHVATA SPORAZUM O ZAJEDNIČKOM VRŠENJU RODITELJSKOG PRAVA?

Sporazum o samostalnom vršenju roditeljskog prava obuhvata sporazum roditelja o povjeravanju zajedničkog djeteta jednom roditelju, sporazum o visini doprinosa za izdržavanje djeteta od drugog roditelja i sporazum o načinu održavanja odnosa djeteta sa drugim roditeljem.

Sporazumom o samostalnom vršenju roditeljskog prava prenosi se vršenje roditeljskog prava na onog roditelja kome je dijete povjereno.

KOJA SU PRAVA I DUŽNOSTI RODITELJA KOJI NE VRŠI RODITELJSKO PRAVO?

Roditelj koji ne vrši roditeljsko pravo ima pravo i dužnost da izdržava dijete, da s djetetom održava lične odnose i da o pitanjima koja bitno utiču na život djeteta odlučuje zajednički i sporazumno s roditeljem koji vrši roditeljsko pravo.

Smatra se da na djetetov život bitno utiču: obrazovanje djeteta, preduzimanje većih medicinskih zahvata nad djetetom, promjena prebivališta djeteta i raspolaganje imovinom djeteta koja je velike vrijednosti.

ŠTA AKO OTAC NE ŽELI DA PRIZNA OČINSTVO?

Ova situacija je moguća u slučajevima kada djetetovi roditelji nijesu u braku ili je dijete rođeno po isteku 300 dana od prestanka braka.

Ocem djeteta, koje nije rođeno u braku ni u roku 300 dana po prestanku braka, smatra se muškarac koji ga prizna za svoje ili čije je očinstvo utvrđeno odlukom suda.

Čim sazna da je rođeno vanbračno dijete, a prije upisa u matičnu knjigu rođenih, matičar je dužan pozvati majku djeteta da se izjasni o tome koga smatra ocem djeteta. Kada primi izjavu majke, matičar će pozvati označeno lice da se u roku od 30 dana neposredno pred matičarem ili u ovjerenj ispravi izjasni o svom očinstvu. Ako pozvano lice izjavi da nije otac djeteta ili se u roku od 30 dana ne izjasni o očinstvu djeteta, matičar će o tome obavijestiti majku djeteta.

Ako pozvano lice izjavi da se smatra ocem djeteta, matičar će ga upisati kao oca djeteta u matičnu knjigu rođenih i o upisu obavijestiti majku djeteta.

Očinstvo se, osim pred matičarem, može priznati pred organom starateljstva, sudom ili drugim državnim organom ovlaštenim za sastavljanje javnih isprava. Očinstvo se može priznati i u testamentu. S priznanjem treba da se saglasi majka i dijete ako je starije od 16 godina.

Ako muškarac odbije da prizna očinstvo, majka djeteta može putem suda dokazivati očinstvo. Danas se sa sigurnošću može utvrditi ko je otac djeteta.

KAKO ĆEŠ DOKAZATI OČINSTVO?

Podnošenjem tužbe sudu. Tužbu radi utvrđivanja očinstva može podići tvoja majka u svoje ili u tvoje ime sve dok vrši roditeljsko pravo.

Tužbu može podići i muškarac koji sebe smatra ocem djeteta ako majka odbije da se saglasi s njegovim priznanjem.

Ako je majka označila određeno lice za oca svog djeteta, a u roku od godinu dana od rođenja djeteta ne pokrene postupak za utvrđivanje očinstva, organ starateljstva može po službenoj dužnosti da pokrene taj postupak u ime djeteta. U tom slučaju djetetu se postavlja poseban staralac za vođenje postupka.

Organ starateljstva neće po službenoj dužnosti pokrenuti postupak za utvrđivanje očinstva ako se majka iz opravdanih razloga tome protivi.

Sud će na osnovu analize krvi oca majke i djeteta i vještačenjem DNK otiska utvrditi da li je označeni muškarac otac djeteta. Ako jeste, između oca i djeteta zasniva se srodnički odnos, kao i srodnički odnos između očevih srodnika i djeteta.

ŠTA JE USVOJENJE?

Usvojenje je poseban oblik porodično-pravne zaštite djece bez roditelja ili bez odgovarajućeg roditeljskog staranja kojim se zasniva roditeljski, odnosno srodnički odnos.

Tvoji usvojioci poželjeli su tebe i žele ti pružiti svu ljubav i pažnju. Oni zamjenjuju tvoje biološke roditelje, jer je u tvom najboljem interesu da živiš u porodici, a ne u instituciji (domu za nezbrinutu djecu).

Usvojiti dijete može samo lice koje je u starosnom dobu od 25 do 45 godina i koje je starije od usvojenika najmanje 18 godina. Usvojenje se može zasnovati samo ako je to u najboljem interesu djeteta kao usvojenika.

Ne može se usvojiti dijete prije nego što proteknu tri mjeseca od njegovog rođenja.

Ne može se usvojiti dijete maloljetnih roditelja. Izuzetno, ovo dijete se može usvojiti kada protekne jedna godina od njegovog rođenja, ako nema izgleda da će se ono podizati u porodici roditelja, odnosno drugih bližih srodnika.

Dijete čiji su roditelji nepoznati može se usvojiti tek kada proteknu tri mjeseca od njegovog napuštanja.

Ne može se zasnovati usvojenje između stranog državljanina kao usvojioca i domaćeg državljanina kao usvojenika.

Izuzetno, strani državljanin može usvojiti dijete ako se ne može naći usvojioc među domaćim državljanima.

Za usvojenje djeteta od stranog državljanina

potrebna je saglasnost ministra nadležnog za socijalnu zaštitu.

KAKVO MOŽE BITI USVOJENJE?

Usvojenje može biti potpuno i nepotpuno.

Dijete može biti potpuno usvojeno do navršene 10. godine života. Potpunim usvojenjem dijete prekida sve porodične veze sa biološkom porodicom i ulazi u novu porodicu kao da je tamo rođeno.

Dijete može biti nepotpuno usvojeno do navršene 18. godine života. Porodični odnosi sa biološkom porodicom ne prekidaju se u slučaju nepotpunog usvojenja.

KO JE DUŽAN DA IZDRŽAVA DIJETE?

Roditelji su dužni da izdržavaju svoju maloljetnu djecu.

Ako dijete nakon punoljetstva nije završilo školovanje, roditelji su dužni da ga prema svojim mogućnostima izdržavaju do isteka vremena trajanja školovanja, a najkasnije do navršene 26. godine života.

Ako dijete nakon punoljetstva, zbog bolesti ili smetnji u razvoju, nije sposobno da radi, a nema dovoljno sredstava za izdržavanje ili ih ne može ostvariti iz postojeće imovine, roditelji su dužni da ga izdržavaju dok takvo stanje traje.

ŠTA AKO JEDAN RODITELJ NE DAJE IZDRŽAVANJE?

Ako živiš s jednim roditeljem, obaveza je roditelja sa kojim živiš da vodi računa da tvoj drugi roditelj doprinosi tvome podizanju i izdržavanju. Ako to ne čini, roditelj s kojim živiš pokrenuće postupak kod suda za ostvarivanje izdržavanja.

ŠTA AKO RODITELJ S KOJIM ŽIVIŠ NE TRAŽI IZDRŽAVANJE OD DRUGOG RODITELJA?

Organ starateljstva će u tvoje ime pokrenuti i voditi spor o izdržavanju, odnosno za povećanje izdržavanja, ako roditelj koji brine o tebi iz neopravdanih razloga ne vrši to pravo.

Ako roditelj ne traži izvršenje odluke kojom je dosuđeno izdržavanje, organ starateljstva će u tvoje ime podnijeti sudu prijedlog za izvršenje odluke.

ŠTA AKO RODITELJI NE MOGU DA IZDRŽAVAJU DJECU?

Kada sud utvrdi da tvoji roditelji ni pojedinačno ni zajednički nijesu u mogućnosti da podmire potrebe tvog izdržavanja, obavijestiće o tome organ starateljstva. Organ starateljstva može u tvoje ime da proširi tužbu za izdržavanje na druga lica koja su po zakonu dužna da se brinu o tebi

(djedove i babe, braću i sestre). Ta lica se ne mogu protiviti proširenju tužbe.

Ako se u daljem postupku utvrdi da ni drugi srodnici nijesu u mogućnosti da pomognu tvoje odrastanje i obezbijede sredstva za izdržavanje, organ starateljstva će preduzeti potrebne mjere radi osiguranja sredstava za izdržavanje po propisima o socijalnoj zaštiti.

DA LI RODITELJ KOJI JE LIŠEN RODITELJSKOG PRAVA ILI JE OGRANIČEN U VRŠENJU TOG PRAVA MOŽE BITI OSLOBOĐEN DUŽNOSTI IZDRŽAVANJA?

Roditelj lišen roditeljskog prava ili ograničen u vršenju roditeljskog prava ne oslobađa se dužnosti da izdržava svoje dijete.

Roditelj koji ne izvršava obavezu izdržavanja svog djeteta čini krivično djelo za koje je predviđena novčana kazna ili kazna zatvora u trajanju od jedne godine.

Ako su usljed nedavanja izdržavanja nastupile teže posljedice za dijete, sud može odrediti kaznu zatvora u trajanju od tri godine.

POMOĆ: Ako roditelj kome je dijete povjerenom na čuvanje, vaspitanje i obrazovanje neće da traži izdržavanje (plaćanje alimentacije) od drugog roditelja, kome je odlukom suda određena obaveza davanja izdržavanja, dijete se za pomoć može obratiti Centru za socijalni rad ili Zaštitniku ljudskih prava i sloboda/Ombudsmanu.

ZLOUPOTREBA I ZANEMARIVANJE RODITELJSKOG PRAVA

Roditelj može da zlorabljuje ili grubo zanemaruje roditeljske dužnosti. U tim slučajevima roditelj se lišava roditeljskog prava.

ŠTA ZNAČI ZLOUPOTREBA RODITELJSKOG PRAVA?

Zlorabljuje roditeljskog prava postoji ako roditelj:

- fizički, seksualno ili emocionalno zlostavlja dijete
- izrabljuje dijete prisiljavajući ga na pretjeran rad ili na rad koji ugrožava djetetovo zdravlje, moral ili njegovo/njeno pravo na obrazovanje, odnosno na rad koji je zabranjen zakonom
- podstiče dijete na vršenje krivičnih djela
- razvija loše navike, sklonosti i sl.

KADA RODITELJ GRUBO ZANEMARUJE RODITELJSKE DUŽNOSTI?

Grubo zanemarivanje roditeljske dužnosti postoji ako roditelj:

- napusti dijete ili se uopšte ne stara o osnovnim životnim potrebama djeteta s kojim živi
- izbjegava da izdržava dijete ili da održava

lične odnose sa djetetom sa kojim ne živi, odnosno sprečava održavanje ličnih odnosa djeteta i roditelja s kojim dijete ne živi

- ako s namjerom i neopravdano izbjegava da stvori uslove za zajednički život s djetetom koje se nalazi u ustanovi socijalne i dječije zaštite.

POMOĆ: U slučaju da se osjećaš kao zanemareno dijete ili si žrtva zlostavljanja, obrati se za pomoć Centru za socijalni rad, Zaštitniku ljudskih prava i sloboda/Ombudsmanu ili policiji.

POSTUPAK OGRANIČENJA I ODUZIMANJA RODITELJSKOG PRAVA

O ograničenju roditeljskog prava odlučuje sud.

Ograničenjem roditeljskog prava roditelju se može oduzeti vršenje jednog ili više prava i dužnosti prema djetetu, osim dužnosti da izdržava dijete.

Ako tvoj roditelj u većoj mjeri zanemaruje tvoje potrebe i vaspitanje ili zbog prilika u porodici postoji opasnost za tvoj pravilan odgoj, sud mu može oduzeti pravo da živi s tobom.

Smatra se da roditelj u većoj mjeri zanemaruje potrebe i vaspitanje djeteta ako ne brine dovoljno o ishrani, higijeni, odijevanju, medicinskoj pomoći, redovnom pohađanju škole, ne sprečava dijete u neprimjerenom druženju, skitnji, prosjačenju ili krađi.

Roditelj koji nesavjesno vrši prava ili dužnosti prema djetetu može biti ograničen u vršenju roditeljskog prava.

Postupak za ograničenje roditeljskog prava pokreće sud po službenoj dužnosti na prijedlog organa starateljstva, drugog roditelja ili djeteta.

Sud donosi odluku o ograničenju roditeljskog prava u vanparničnom postupku.

Ograničenje roditeljskog prava određuje se u trajanju do godinu dana.

POSTUPAK ODIZIMANJA RODITELJSKOG PRAVA

Roditelju koji zloupotrebljava roditeljska prava ili grubo zanemaruje roditeljske dužnosti oduzima se roditeljsko pravo.

Postupak za oduzimanja roditeljskog prava može pokrenuti drugi roditelj, organ starateljstva ili državni tužilac.

Odluku o oduzimanju roditeljskog prava donosi sud u vanparničnom postupku.

Donošenjem odluke roditelju se oduzimaju sva prava i dužnosti (čuvanje, vaspitanje, obrazovanje, zastupanje), osim obaveze izdržavanja.

ŠTA JE SEKSUALNO ZLOSTAVLJANJE DJETETA?

Svaki oblik polnog odnosa s djetetom, bludne radnje, navođenje na prostituciju, iskorištavanje djeteta radi pornografije, upoznavanje djeteta sa pornografijom, polni odnos s maloljetnim srodnikom, označava se kao seksualna zloupotreba djeteta.

Svaki oblik seksualne zloupotrebe djeteta jeste krivično kažnjivo djelo, sankcionisano Krivičnim zakonom Crne Gore.

ŠTA TREBA DA UČINIŠ AKO TE NEKO SEKSUALNO ZLOSTAVLJA?

Ako te neko seksualno zlostavlja ili imaš saznanje o tome da je neko ko ti je blizak žrtva seksualnog zlostavljanja, traži pomoć! Obrati se osobi u koju imaš najviše povjerenja. To može biti tvoj roditelj, nastavnik, dobar susjed ili bliski srodnik. Obavezno prijavi slučaj policiji, a u školi se obrati razrednom starješini, pedagogu ili psihologu.

Imaš pravo da se obratiš i Centru za socijalni rad.

Ne zaboravi da imaš pravo da se tvoje ime ne iznosi u javnost i u slučaju da si svjedok/ svjedokinja i u slučaju da si žrtva seksualnog nasilja.

POMOĆ: Ako si žrtva seksualnog zlostavljanja, obrati se za pomoć policiji, Centru za socijalni rad ili Zaštitniku ljudskih prava i sloboda/ Ombudsmanu.

KAKO DA VIĐAŠ RODITELJA S KOJIM NE ŽIVIŠ?

Dijete ima pravo da održava lične odnose s roditeljem s kojim ne živi. Odluku o održavanju međusobnih odnosa poslije razdvajanja roditelja donosi sud, ako se roditelji nijesu dogovorili o zajedničkom vršenju roditeljskog prava.

Dijete koje je navršilo 15 godina i koje je sposobno za rasuđivanje ima pravo da samo odluči s kojim roditeljem će živjeti. Ako je sud već donio odluku o održavanju ličnih odnosa, dijete poslije navršenih 15 godina može odlučiti drukčije. Od tog momenta ono samo odlučuje šta je njegov najbolji interes u ovoj situaciji.

Dijete koje je navršilo 15 godina života i koje je sposobno za rasuđivanje, može odlučiti da li će i kako održavati lične odnose s roditeljem s kojim ne živi.

Pravo održavanja ličnih odnosa djeteta s roditeljem s kojim ne živi znači da dijete može odlučiti da li će viđati svog roditelja, kada i koliko puta, gdje će se sastajati sa svojim roditeljem.

Ovo pravo može biti uskraćeno ako sud donese odluku o ograničavanju prava djeteta da održava lične odnose s roditeljem s kojim ne živi. Ovu odluku sud će donijeti ako je to u najboljem interesu djeteta (na primjer, u slučajevima nasilja u porodici, grubog zanemarivanja, zloupotrebe roditeljskog prava, itd.).

Dijete ima pravo da održava lične odnose ne samo s roditeljem s kojim ne živi, nego i sa srođnicima i drugim licima za koje ga vezuje posebna bliskost. To je posebno značajno poslije razvoda braka roditelja ili smrti jednoga od njih kada dijete ima potrebu da nastavi ili uspostavi kontakt sa srođnicima. Dijete može da održava kontakt sa braćom i sestrama koji ne žive zajedno, s babom i djedom po ocu i majci, s maćehom ili očuhom, s hraniteljem koji se o njemu starao, kao i s drugim licima prema kojima gaji bliske odnose. Ovo pravo djeteta može se ograničiti samo odlukom suda.

POMOĆ: U slučaju problema koji mogu nastati u održavanju ličnih odnosa s roditeljem s kojim ne živiš (ako roditelj s kojim ne živiš ne želi da održava kontakt s tobom ili ti roditelj s kojim živiš brani da održavaš lične odnose s drugim roditeljem itd.), za pomoć se obrati Centru za socijalni rad ili zaštitniku ljudskih prava i sloboda/ombudsmanu.

ŠTA JE HRANITELJSTVO?

Hraniteljstvo je zaštita djeteta smještajem u drugu porodicu. Dijete bez roditeljskog staranja i dijete čiji je razvoj ometen prilikama u sopstvenoj porodici može biti smješteno u drugu porodicu radi čuvanja, njege i vaspitanja. U drugu porodicu može biti smješteno i vaspitno zapušteno dijete, kao i dijete sa smetnjama u fizičkom i psihičkom razvoju.

O smještaju u drugu porodicu odlučuje organ starateljstva, koji treba da ispita da li porodica koja je pristala da te primi pruža dovoljno garancija da će te pravilno njegovati, čuvati i vaspitavati. Ako imaš jednog ili oba roditelja, smještaj u drugu porodicu odrediće se uz njihovu saglasnost. Ako imaš braću i sestre, oni se po pravilu smještaju u istu porodicu. Organ starateljstva dužan je da ti, prije određivanja porodičnog smještaja, omogući da slobodno izraziš svoje mišljenje u vezi sa porodičnim smještajem i obavezan je da to mišljenje cijeni u skladu sa tvojim uzrastom i zrelošću.

PRAVA I DUŽNOSTI TVOJIH RODITELJA ZA VRIJEME PORODIČNOG SMJEŠTAJA?

Ako si dijete koje je smješteno u drugu porodicu, tvoji biološki roditelji imaju pravo i dužnost da te zastupaju, da upravljaju i raspoložu tvojom imovinom, da te izdržavaju,

da s tobom održavaju lične odnose i da odlučuju o pitanjima koja bitno utiču na tvoj život zajednički i sporazumno s hraniteljem. U slučaju sukoba između tvojih roditelja i hranitelja, o ovim pitanjima odlučiće sud. Roditelji neće vršiti ova prava i dužnosti samo ako im je oduzeto roditeljsko pravo, odnosno ako su lišeni poslovne sposobnosti ili ako se ne staraju o tebi ili se staraju na neodgovarajući način.

DO KADA MOŽEŠ BITI NA PORODIČNOM SMJEŠTAJU?

Do navršene 18. godine života, ali organ starateljstva može produžiti ugovor o tvom smještaju u drugu porodicu ako se nalaziš na redovnom školovanju najduže pet godina nakon što stekneš punoljetstvo.

**KAKO DOBIJAŠ
PUTNU ISPRAVU?**

KAKO ĆEŠ DOBITI PUTNU ISPRAVU?

Pasoš je putna isprava koja se izdaje radi putovanja u inostranstvo, boravka u inostranstvu i povratka u zemlju. Tvoji roditelji ili staratelji zajednički podnose zahtjev za izdavanje pasoša Ministarstvu unutrašnjih poslova. Za izdavanje pasoša potrebna je saglasnost oba roditelja.

Ako nemaš sopstveni pasoš i nijesi navršio/ navršila 14 godina, na zahtjev tvojih roditelja ili zakonskog zastupnika možeš biti upisan/ upisana u pasoš roditelja ili zastupnika. Ako imaš više od 5 godina, u pasoš se unosi i tvoja fotografija.

Ako živiš s jednim roditeljem, tada zahtjev za izdavanje pasoša podnosi roditelj s kojim živiš, osim u slučaju da je sud odlučio da je potrebna i saglasnost roditelja s kojim ne živiš.

Pomoć: Ukoliko ne možeš dobiti pasoš, obrati se instituciji Zaštitnika ljudskih prava i sloboda.

**DA LI SI UPISAN / UPISANA
U MATIČNU KNJIGU
ROĐENIH?**

Nakon rođenja djeteta mora biti upisano u matičnu knjigu rođenih. Rođenje djeteta prijavljuje se matičaru u mjestu rođenja, u roku od petnaest dana od dana rađanja. Matične knjige rođenih služe da bismo znali koliko ima djece u jednoj zemlji, kako se zovu i ko su im roditelji.

U matične knjige obavezno se upisuje datum i mjesto rođenja, ime, jedinstveni matični broj roditelja, produženje i prestanak roditeljskih prava.

Ukoliko nijesi upisan/upisana u matičnu knjigu rođenih, ne možeš ostvariti prava iz zdravstvene i socijalne zaštite, ne možeš se upisati u školu, ne možeš dobiti putnu ispravu i ne možeš naslijediti imovinu.

Dijete koje nije upisano u matične knjige ne može ostvariti prava i može biti zloupotrijebljeno.

ŠTA TREBA URADITI DA BI DIJETE BILO UPISANO U MATIČNE KNJIGE ROĐENIH?

Roditelji su dužni da prijave tvoje rođenje matičaru u mjestu rođenja. I bolnica ima obavezu da prijavi tvoje rođenje.

Ako nijesi upisan/upisana u matičnu knjigu rođenih, potrebno je da zatražiš od roditelja ili staratelja (može i centar za socijalni rad) da pokrenu postupak tvog naknadnog upisa u matične knjige.

IMAŠ PRAVO NA UDRUŽIVANJE

Ako imaš ideje kako da poboljšaš svoj život i život druge djece, ali ih ne možeš ostvariti sam/sama, udruži se s drugima i ostvari svoje zamisli.

Svoje zamisli možeš ostvariti kroz zajednicu učenika ili kroz neku sekciju u školi.

Ukoliko smatraš da se tvoje ideje ne mogu ostvariti isključivo u školi, postani član neke nevladine organizacije i na taj način doprinesi razvoju građanskog društva.

Nevladine organizacije (NVO) osnivaju se radi ostvarivanja pojedinačnih ili zajedničkih ciljeva ili radi postizanja javnog interesa u pojedinim oblastima društvenog života. Nevladine organizacije osnivaju se kao udruženja i fondacije.

Fondacije osnivaju pravna lica, a udruženja mogu osnovati i fizička lica.

Udruženje može osnovati najmanje 5 lica koja imaju prebivalište ili boravište u Crnoj Gori. Udruženje se osniva na osnivačkoj skupštini koja donosi akt o osnivanju, statut udruženja i imenuje organe upravljanja.

MOŽEŠ LI TI OSNOVATI NVO?

Ne, ali uz saglasnost roditelja možeš biti aktivni član nevladine organizacije.

Pomoć: Da bi ostvario/ostvarila pravo na udruživanje, treba ti pomoć odraslih (roditelja, nastavnika, starijih prijatelja). Takođe, imaš mogućnost da se obratiš upravi škole i zaštitniku ljudskih prava i sloboda.

DA LI ODRASLI POŠTUJU TVOJU PRIVATNOST?

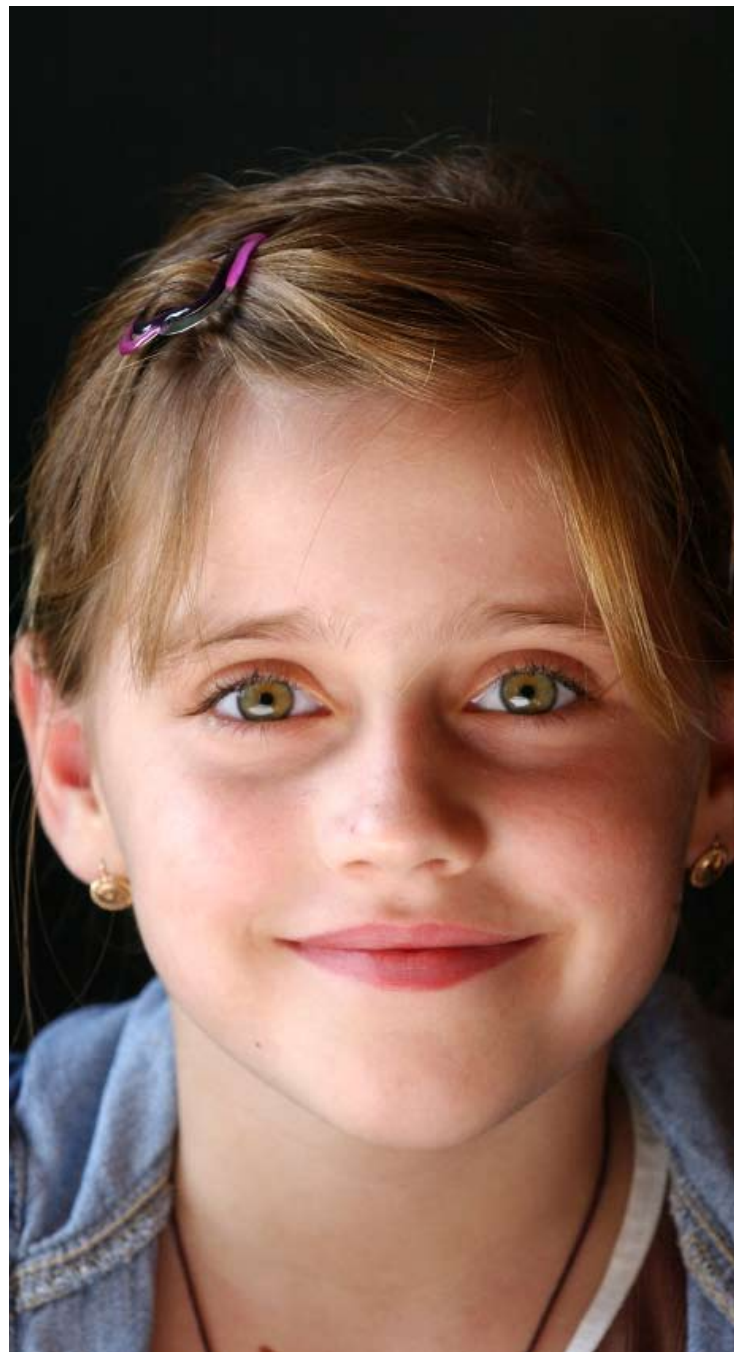

Imaš pravo na zakonsku zaštitu od miješanja u tvoj privatni život, porodicu, dom, ličnu prepisku, kao i napada na tvoju čast i ugled.

Tvoje pravo na privatnost i zaštitu tvoje ličnosti morali bi poštovati:

- tvoji roditelji i ostali članovi porodice
- u školi, nastavnici i drugo osoblje škole i učenici među sobom
- zaposleni u socijalnim i zdravstvenim ustanovama
- novinari, policajci, sudije i advokati
- svi ostali koji bi po prirodi svog posla mogli da saznaju neke lične podatke o tebi, a čije bi objavljivanje za tebe moglo biti neugodno i neprijatno.

Pomoć: Ukoliko smatraš da je tvoje pravo na privatnost prekršeno, obrati se Zaštitniku ljudskih prava i sloboda/Ombudsmanu.

**AKO ŽELIŠ DA
RADIŠ?**

Ako si navršio/navršila 15 godina života i zdravstveno si sposoban/sposobna, možeš se zaposliti. Radni odnos između tebe i poslodavca zasniva se ugovorom o radu. Ugovor možeš zaključiti na određeno ili na neodređeno vrijeme.

Ako zaključuješ ugovor o radu, vodi računa da ugovor obavezno sadrži: podatke o poslodavcu, radno mjesto na koje se raspoređuješ, podatke o zaradi i drugim novčanim primanjima, dužini godišnjeg odmora i trajanju ugovora.

Dijete koje se prvi put zapošljava, a završilo je srednju školu, naziva se pripravnikom. Puno radno vrijeme iznosi 40 časova u radnoj nedjelji. Kao zaposlenom mlađem od 18 godina, ne može ti se odrediti da radiš duže od punog radnog vremena, niti noću. Izuzetno, može ti se odrediti da radiš noću samo u nekim vanrednim situacijama (elementarne nepogode).

Kao dijete, uživaš posebnu zaštitu na radu. Zaposleni mlađi od 18 godina ne može da radi na radnom mjestu na kojem se pretežno obavljaju:

- naročito teški fizički poslovi
- radovi pod zemljom ili pod vodom
- poslovi koji bi mogli štetno da utiču na tvoje zdravlje

Imaš pravo na godišnji odmor u trajanju od najmanje 24 radna dana.

POMOĆ: Ako si zaposlen/zaposlena i imaš problema da ostvariš neko pravo iz radnog odnosa, možeš se obratiti Inspekciji rada u tvom mjestu i Zaštitniku ljudskih prava i sloboda.

PRAVA IZ ZDRAVSTVENE I SOCIJALNE ZAŠTITE

KO MOŽE OSTVARITI PRAVO NA ZDRAVSTVENO OSIGURANJE I ZAŠTITU?

Sva djeca imaju pravo na zdravstveno osiguranje i zaštitu.

Zdravstvena zaštita obuhvata preventivne i sistematske preglede, liječenje u slučaju bolesti ili povrede, upotrebu lijekova i medicinskih pomagala, kao i liječenje bolesti usta i zuba.

Liječenje se obavlja prema usvojenim standardima, a u određenim situacijama imaš pravo da se liječiš i u inostranstvu.

Prava iz obaveznog zdravstvenog osiguranja imaš do kraja roka propisanog za redovno ili vanredno školovanje. Ako si zbog bolesti opravdano prekinuo/prekinula školovanje, imaš prava iz obaveznog zdravstvenog osiguranja i za vrijeme trajanja te bolesti, a ako nastaviš školovanje, imaš prava iz obaveznog zdravstvenog osiguranja i poslije 26. godine života, ali najduže onoliko vremena koliko je trajao prekid školovanja zbog bolesti.

Ako imaš smetnje u razvoju, imaš sva prava iz obaveznog zdravstvenog osiguranja, a ako je riječ o težim smetnjama, moguće je da ovo pravo ostvariš i poslije 26. godine života, ako nemaš sopstvenih sredstava za izdržavanje i ako te osiguranik izdržava. Ova prava imaš

i ako si navršio/navršila 15 godina života, a nijesi redovan učenik, ukoliko si prijavljen Zavodu za zapošljavanje.

Prava iz obaveznog zdravstvenog osiguranja najčešće ostvaruješ preko svojih roditelja.

Prava iz obaveznog zdravstvenog osiguranja garantuju ti se i ako nemaš roditelje i ako je organ starateljstva utvrdio da si bez roditeljskog staranja, kao i ako imaš jednog ili oba roditelja koji nijesu u mogućnosti da se staraju o tebi i da te izdržavaju.

KAKO SE OSTVARUJU PRAVA IZ OBAVEZNOG ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA?

Prava iz obaveznog zdravstvenog osiguranja ostvaruješ na osnovu propisane isprave – zdravstvene knjižice. Zdravstvenu knjižicu izdaje i ovjerava Republički fond za zdravstveno osiguranje.

POMOĆ: Ako ti je potrebna pomoć da bi ostvario/ostvarila prava na zdravstveno osiguranje, obrati se Republičkom fondu za zdravstveno osiguranje, Ministarstvu zdravlja, rada i socijalnog staranja ili Zaštitniku ljudskih prava i sloboda.

SOCIJALNA ZAŠTITA

Socijalna zaštita podrazumijeva pomoć i podršku porodicama koje žive u teškim uslovima, u siromaštvu, pomoć djeci koja iz različitih razloga ne mogu ostvariti svoje potrebe ili je znatno otežano ostvarenje njihovih potreba. Socijalna zaštita se pruža u vidu finansijske pomoći (materijalno obezbjeđenje porodice), usluga (tuđa njega i pomoć, psihološka pomoć i podrška za djecu bez roditelja, djecu žrtve zlostavljanja i zanemarivanja, smještaj u drugu porodicu, smještaj u dnevni centar, itd.).

KADA TREBA DA TRAŽIŠ POSEBNE MJERE DJEČIJE I SOCIJALNE ZAŠTITE?

Ako si dijete bez roditeljskog staranja, imaš pravo na posebnu brigu i pomoć, na pristojan životni standard, školovanje, zdravstvenu zaštitu i staratelja, koji će se brinuti o tvom razvoju i odrastanju.

Ako te roditelji ili staratelji zanemaruju, ne pružaju ti potrebnu brigu, pažnju i pomoć u procesu tvog razvoja i odrastanja, ili te grubo kažnjavaju, vrijeđaju i ponižavaju tvoje dostojanstvo, obrati se za pomoć Centru za socijalni rad, školi, policiji i Zaštitniku ljudskih prava i sloboda.

Ako si dijete kome je zbog smetnji u razvoju potrebna podrška, imaš pravo na posebnu brigu i pomoć u učenju, odrastanju i radnom osposobljavanju.

KO MOŽE OSTVARITI PRAVO NA MATERIJALNO OBEZBJEĐENJE PORODICE?

Ako tvoji roditelji nijesu zaposleni ili nemaju dovoljno sredstava za život, a ne raspolažu imovinom, mogu se obratiti Centru za socijalni rad u opštini u kojoj živiš i tamo provjeriti da li tvoja porodica može ostvariti pravo na materijalno obezbjeđenje porodice. Ovo pravo može ostvariti i staralac, usvojlac ili lice koje se brine o tebi, tvom vaspitanju i osposobljavanju.

KAKO SE OSTVARUJE PRAVO NA MATERIJALNO OBEZBJEĐENJE PORODICE?

Pravo na materijalno obezbjeđenje porodice ostvaruje se na osnovu zahtjeva koji se podnosi na propisanom obrascu Centru za socijalni rad u mjestu življenja. Uz zahtjev se prilažu zakonom propisani dokazi:

- lična karta podnosioca zahtjeva
- uvjerenje, kojim se potvrđuje da su tvoji roditelji na evidenciji Zavoda za zapošljavanje
- izvod iz matične knjige rođenih ili lična karta

za članove domaćinstva

- potvrda o redovnom školovanju za dijete starije od 15 godina, a za dijete od 15. godine do navršene 18. godine, koje nije na redovnom školovanju, potrebno je dostaviti uvjerenje da je na evidenciji Zavoda za zapošljavanje
- nalaz, ocjenu i mišljenje socijalno-ljekarske komisije za člana porodice kod kojeg je utvrđena nesposobnost za rad
- posjedovni list Direkcije za nekretnine, kojim se dokazuje vlasništvo odnosno korišćenje imovine kojom raspolažu članovi tvoje porodice
- potvrda o visini prihoda, ukoliko neko od članova tvoje porodice ostvaruje prihode.

Prije odlučivanja o podnijetom zahtjevu, ovlašćeni službenici Centra za socijalni rad posjetit će tvoju porodicu i nakon neposrednog uvida sačiniti izvještaj o socijalno-ekonomskoj situaciji porodice.

KO MOŽE OSTVARITI PRAVO NA JEDNOKRATNU NOVČANU POMOĆ?

Ukoliko se tvoja porodica nalazi u stanju socijalne potrebe:

- usljed okolnosti koje se nijesu mogle predvidjeti,
- ako je neophodno hitno otkloniti negativne posljedice nastale za porodicu zbog određenog zdravstvenog ili materijalnog

stanja,

- ako porodica nije u mogućnosti da tebi i tvojoj braći i sestrama obezbijedi pravilan razvoj ličnosti u skladu sa vašim mogućnostima i
- u drugim slučajevima kada postoje opravdani razlozi za pružanje pomoći

može se obratiti Centru za socijalni rad u opštini u kojoj živite i podnijeti zahtjev za ostvarivanje prava na jednokratnu novčanu pomoć.

KAKO SE OSTVARUJE PRAVO NA JEDNOKRATNU NOVČANU POMOĆ?

Pravo na jednokratnu novčanu pomoć ostvaruje se na osnovu zahtjeva koji se podnosi Centru za socijalni rad u mjestu življenja. Uz zahtjev se prilažu dokazi o stambenom, materijalnom i zdravstvenom stanju članova porodice. Prije odlučivanja o podnijetom zahtjevu, ovlašćeni službenici Centra za socijalni rad posjetit će tvoju porodicu i nakon neposrednog uvida sačiniti izvještaj o socijalno-ekonomskoj situaciji porodice.

Centar za socijalni rad jednokratnu novčanu pomoć može realizovati u robu, ako ocijeni da je to povoljnije za tvoju porodicu.

KO MOŽE OSTVARITI PRAVO NA NOVČANU POMOĆ?

Ako dijete sa smetnjama u razvoju završi školovanje po obrazovnom programu sa prilagođenim izvođenjem i dodatnom stručnom pomoći ili posebnom obrazovnom programu, može se obratiti službi Zavoda za zapošljavanje u mjestu življenja, da bi za vrijeme čekanja na posao ostvarivalo pravo na novčanu naknadu.

KAKO SE OSTVARUJE PRAVO NA NOVČANU POMOĆ?

Pravo na novčanu naknadu ostvaruje se podnošenjem zahtjeva službi Zavoda za zapošljavanje u mjestu življenja. Uz zahtjev je potrebno priložiti sljedeću dokumentaciju:

- ovjerenu kopiju lične karte
- rješenje o usmjeravanju u obrazovni program
- diplomu ili svjedočanstvo o završenoj školi
- radnu knjižicu.

KO MOŽE OSTVARITI PRAVO NA DODATAK ZA DJECU?

- dijete korisnika materijalnog obezbjeđenja
- dijete sa smetnjama u razvoju
- dijete bez roditeljskog staranja.

Tvoji roditelji, odnosno staratelj ili lice kome si povjeren/povjerena na njegu, vaspitanje i osposobljavanje mogu Centru za socijalni

rad, u opštini u kojoj živite, podnijeti zahtjev za ostvarivanje prava na dodatak za djecu.

Pravo na dodatak za djecu imaju troje prvorođene djece u porodici do navršetka 18. godine, odnosno do završetka redovnog srednjoškolskog obrazovanja.

Nosilac prava na dodatak za djecu je roditelj, odnosno staralac ili lice kojem je dijete povjereno na njegu, vaspitanje i osposobljavanje.

KAKO SE OSTVARUJE PRAVO NA DODATAK ZA DJECU?

Pravo na dodatak za djecu ostvaruje se na osnovu zahtjeva koji se podnosi na propisanom obrascu Centru za socijalni rad u mjestu življenja. Uz zahtjev se prilažu:

- dokaz o prebivalištu roditelja, staratelja ili lica kojem je dijete povjereno na njegu, vaspitanje i osposobljavanje
- izvod iz matične knjige rođenih, za svu djecu
- rješenje o ostvarivanju prava na materijalno obezbjeđenje porodice, za korisnike ovog prava
- rješenje o usmjeravanju u obrazovni program za dijete sa smetnjama u razvoju
- odluka nadležnog centra za socijalni rad za dijete bez roditeljskog staranja
- potvrda o redovnom školovanju, odnosno
- uvjerenje Zavoda za zapošljavanje kojim se potvrđuje da je dijete uzrasta od 15. do navršene 18. godine, koje nije na redovnom školovanju, na evidenciji Zavoda.

Dodatak za djecu isplaćuje se u mjesečnom iznosu roditelju, odnosno staraocu ili licu kojem je dijete povjereno na njegu, vaspitanje i osposobljavanje.

AKO ŽIVIŠ U INSTITUCIJI DJEČIJE ZAŠTITE?

- imaš pravo na posebnu brigu i adekvatan životni standard
- imaš pravo na kontakt s roditeljima, porodicom i prijateljima, izuzev u situacijama kada to nije moguće - ako nemaš porodicu ili je taj kontakt u suprotnosti sa tvojim interesima
- imaš pravo na kvalitetan život u uslovima koji obezbjeđuju dostojanstvo, unapređuju tvoje samopouzdanje i olakšavaju tvoje aktivno učešće u životu zajednice
- imaš pravo na obrazovanje, zdravstvenu i socijalnu zaštitu, pa i oporavak i pripremu za rad i zapošljavanje kada je to potrebno.

AKO SI MORA O/MORALA DA NAPUŠTIŠ SVOJ DOM I IMAŠ STATUS IZBJEGLICE ILI RASELJENOG LICA?

Treba da znaš da Konvencija o pravima djeteta garantuje svoj djeci koja žive u jednoj zemlji jednaka prava, bilo da je riječ o pravu na obrazovanje, pravu na zdravstvenu i socijalnu zaštitu ili nekom drugom pravu. Bez obzira na državljanstvo koje imaju tvoji roditelji, institucije zemlje u kojoj živiš moraju se pobrinuti da tvoja prava budu zaštićena jednako kao i prava djece koja su rođena u toj zemlji.

POMOĆ: Ako smatraš da su tvoja prava ugrožena i da ti je potrebna pomoć da bi ostvario/ostvarila prava iz oblasti socijalne zaštite, obrati se Centru za socijalni rad u svom mjestu, Ministarstvu zdravlja, rada i socijalnog staranja i Zaštitniku ljudskih prava i sloboda/Ombudsmanu.

KOJA PRAVA IMA DIJETE U SUKOBU SA ZAKONOM?

KAKVA SU TVOJA PRAVA AKO SI DOŠAO/DOŠLA U SUKOB SA ZAKONOM?

Postupak koji se primjenjuje prema tebi mora uključivati poštovanje tvojih prava i tvoje sigurnosti i mora biti usklađen s tvojim uzrastom i tvojom željom da promijeniš svoje ponašanje. U toku postupka, pritvora ili izdržavanja kazne ne smiješ biti izložen/izložena mučenju ili drugom okrutnom, nehumanom ili ponižavajućem postupanju, niti nezakonitom lišavanju slobode. Ovo važi i za grube ili ponižavajuće vaspitne mjere ili kazne u bilo kojoj drugoj instituciji, kao i disciplinske mjere.

AKO SI POD SUMNJOM DA SI IZVRŠIO/IZVRŠILA KRIVIČNO DJELO?

Prema tebi će se primjenjivati odredbe Zakonika o krivičnom postupku Crne Gore koje se odnose na maloljetnike. Da bi se ove odredbe primijenile na dijete, ono mora u vrijeme izvršenja krivičnog djela imati navršenih 14 godina i biti mlađe od 18 godina života.

Svrha ovih mjera jeste sprečavanje nedisciplinovanog ponašanja i zaštita djeteta, a ne njegovo kažnjavanje.

KO UČESTVUJE U POSTUPKU POVODOM IZVRŠENOG KRIVIČNOG DJELA?

U postupku povodom izvršenog krivičnog djela učestvuju: policija, državni tužilac, sud i Centar za socijalni rad.

POLICIJA

Policija ima zadatak da otkriva osobe koje su izvršile krivično djelo. Policija može zadržati maloljetnika u službenim prostorijama najduže do 48 časova. Ako je maloljetnik izvršio krivično djelo, policija će podnijeti državnom tužiocu krivičnu prijavu protiv maloljetnika.

DRŽAVNI TUŽILAC

Krivični postupak prema maloljetnom licu može pokrenuti samo državni tužilac. Ako nakon prikupljenih obavještenja državni tužilac smatra da protiv maloljetnika ne treba voditi krivični postupak, može odlučiti da ne zahtijeva pokretanje krivičnog postupka. To je moguće za krivična djela za koja je propisana kazna zatvora u trajanju do tri godine ili novčana kazna.

SUD

Sudski postupak protiv maloljetnika vodi sudija za maloljetnike i vijeće za maloljetnike, koje se sastoji od jednog sudije i dvoje sudija porotnika (profesori, učitelji, vaspitači i druga lica koja imaju iskustva u vaspitanju maloljetnika).

Sud izvodi dokaze saslušanjem svjedoka, vještaka, čitanjem spisa itd. Po završenom dokaznom postupku sudija daje završnu riječ prvo tužiocu, zatim oštećenom, braniocu i na kraju maloljetniku. Nakon toga glavni pretres je završen i vijeće se povlači na vijećanje i glasanje radi donošenja presude. Presudom maloljetnik može biti oslobođen optužbe ili oglašen krivim.

AKO SI DOŠAO/DOŠLA U SUKOB SA ZAKONOM A NIJESI NAVRŠIO/ NAVRŠILA 14 GODINA?

Ako nisi navršio/navršila 14 godina, postupak prema tebi će se obustaviti i o tome obavijestiti Centar za socijalni rad, koji je dužan da ti pruži pomoć. Za tvoje ponašanje odgovornost snose roditelji ili staratelji.

AKO SI LIŠEN/A SLOBODE ILI JE POLICIJA DOŠLA PO TEBE?

Ako si priveden/privedena u policiju ili je policija došla po tebe tvoja prava su sljedeća:

- niko te ne može zlostavljati ili iznuđivati od tebe bilo kakvu izjavu
- smatraš se nevinim/nevinom dok se ne dokaže suprotno
- moraš biti obaviješten/obaviještena o razlozima lišenja slobode, o krivičnom djelu za koje se teretiš i o osnovama sumnje protiv tebe
- moraš biti upoznat/upoznata da nijesi dužan/dužna da daješ izjave, odnosno da sve što izjaviš može biti upotrijebljeno kao dokaz protiv tebe
- možeš da tražiš da se o tvom lišenju slobode obavijeste tvoji najbliži
- možeš da angažuješ branioca kojeg uz pomoć roditelja ili staraoca izabereš
- imaš pravo na povjerljiv razgovor sa braniocem prije prvog saslušanja i to u posebnoj prostoriji
- imaš pravo na besplatne usluge prevodioca ako ne razumiješ ili ne govoriš jezik koji se koristi prilikom ispitivanja
- da budeš sproveden/sprovedena istražnom sudiji što prije je to moguće, jer se postupak protiv tebe ne smije odugovlačiti.

KAKO SE POSTUPA U SLUČAJEVIMA AKO SI IZVRŠIO/IZVRŠILA KRIVIČNO DJELO ZAJEDNO S PUNOLJETNIM LICEM?

Ako si izvršio/izvršila krivično djelo zajedno s punoljetnom osobom, postupak prema tebi se razdvaja i provodi po posebnim odredbama Zakonika o krivičnom postupku koje se odnose na maloljetnike.

DA LI JE POSTUPAK PREMA MALOLJETNIKU NA SUDU OTVOREN ZA JAVNOST?

Postupak prema maloljetniku nije otvoren za javnost i kada se sudi maloljetniku, javnost će se uvijek isključiti. To znači da sredstva javnog informisanja ne smiju objaviti tvoje ime i informacije o toku postupka protiv tebe.

MOŽE LI SE MALOLJETNIKU ODREDITI PRITVOR?

Sudija za maloljetnike može izuzetno odrediti pritvor maloljetniku najduže na period od mjesec dana. Pritvor se može produžiti za još mjesec dana ako postoje zakonom određeni razlozi. Nakon završetka pripremnog postupka pritvor može trajati najduže još **do 6 mjeseci**.

ŠTA AKO SI BIO/BILA SVJEDOK KRIVIČNOG DJELA?

Dužnost svjedočenja je opšta i odnosi se na sva lica bez obzira na njihov položaj ili funkciju. Naš zakon ne poznaje ograničenja u pogledu uzrasta lica koja se pozivaju da svjedoče. To znači da svjedok može biti i dijete. Pozivanje djeteta vrši se preko roditelja. Tvoje pravo je da tražiš da se svjedočenje odvija u prisustvu roditelja, stručnih lica - socijalnog radnika, psihologa, pedagoga, organa starateljstva.

U KOJIM SLUČAJEVIMA MOŽEŠ BITI OSLOBOĐEN/OSLOBOĐENA DUŽNOSTI SVJEDOČENJA?

Možeš biti oslobođen/oslobođena dužnosti svjedočenja ako si srodnik/srodnica okrivljenog i ako s obzirom na uzrast i duševnu razvijenost nijesi sposoban/sposobna da shvatiš značaj prava da ne moraš svjedočiti.

KOJE TI SE KAZNE MOGU IZREĆI AKO SI MALOLJETAN/ MALOLJETNA?

Maloljetnom licu mogu se izreći vaspitni nalozi, vaspitne mjere, mjere bezbjednosti i maloljetnički zatvor.

MOŽE LI TI SE IZREĆI KAZNA AKO NIJESI NAVRŠIO/NAVRŠILA 14 GODINA ŽIVOTA?

Ako u vrijeme izvršenja krivičnog djela nijesi navršio/navršila 14 godina, prema tebi se ne mogu primijeniti krivične sankcije. Prema tebi se primjenjuju mjere socijalne zaštite.

KOJE MJERE SE MOGU IZREĆI AKO SI U VRIJEME IZVRŠENJA KRIVIČNOG DJELA NAVRŠIO/ NAVRŠILA 14, A NIJESI NAVRŠIO/ NAVRŠILA 16 GODINA ŽIVOTA?

Ako si u vrijeme izvršenja krivičnog djela navršio/navršila 14, a nijesi navršio/navršila 16 godina (mlađi/a maloljetnik/maloljetnica) prema tebi se mogu izreći vaspitni nalozi i vaspitne mjere.

KOJE MJERE, ODNOSNO KAZNE, MOGU TI SE IZREĆI AKO SI U VRIJEME IZVRŠENJA KRIVIČNOG DJELA NAVRŠIO/NAVRŠILA 16, A NIJESI NAVRŠIO/NAVRŠILA 18 GODINA ŽIVOTA?

Ako si u vrijeme izvršenja krivičnog djela navršio/navršila 16, a nijesi navršio/navršila 18 godina (stariji/a maloljetnik/maloljetnica) prema tebi se mogu izreći vaspitni nalozi i vaspitne mjere, a izuzetno se može izreći i kazna maloljetničkog zatvora.

KADA SE PREMA TEBI MOGU IZREĆI VASPITNI NALOZI?

Ako si učinio/učinila krivično djelo i iskažeš ponašanje koje ukazuje da si shvatio/shvatila značaj i posljedice svog ponašanja, tj. odgovornost prema tom postupku, prema tebi se može izreći jedan ili više vaspitnih naloga za krivično djelo za koje je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do pet godina. Vaspitni nalog može izreći sud po sopstvenoj procjeni ili na prijedlog državnog tužioca. Uslovi za primjenu vaspitnog naloga su: priznanje krivičnog djela i tvoj odnos prema krivičnom djelu i oštećenom.

ŠTA JE SVRHA VASPITNIH NALOGA?

Svrha vaspitnih naloga je da se prema tebi ne pokreće krivični postupak ili da se obustavi postupak, odnosno da se primjenom vaspitnog naloga utiče na tvoj pravilan razvoj i podstakne jačanje lične odgovornosti, kako ubuduće ne bi činio/činila krivična djela.

KOJE SU VRSTE VASPITNIH NALOGA?

Vaspitni nalozi su:

- poravnanje sa oštećenim kako bi se naknadom štete, izvinjenjem, radom ili na drugi način otklonile u cjelini ili djelimično štetne posljedice djela
- redovno pohađanje škole ili redovno odlaženje na posao
- uključivanje, bez naknade, u rad humanitarnih organizacija ili poslova socijalnog, lokalnog ili ekološkog sadržaja
- podvrgavanje odgovarajućem ispitivanju i odvikavanje od zavisnosti izazvane upotrebom alkoholnih pića ili opojnih droga
- uključivanje u pojedinačni ili grupni tretman u odgovarajućoj zdravstvenoj ustanovi ili savjetovalištu.

KOLIKO TRAJE VASPITNI NALOG?

Vaspitni nalog može trajati najduže šest mjeseci, a u tom roku može se zamijeniti drugim vaspitnim nalogom ili ukinuti.

KOJE SU VRSTE VASPITNIH MJERA?

- disciplinske mjere: ukor i upućivanje u vaspitni centar za maloljetnike
- mjere pojačanog nadzora: pojačan nadzor od strane roditelja, usvojioca ili staraoca, pojačan nadzor od strane organa starateljstva
- dnevni boravak u odgovarajućoj ustanovi za vaspitavanje maloljetnika
- zavodske mjere: upućivanje u vaspitnu ustanovu, upućivanje u vaspitno-popravni dom i upućivanje u posebnu ustanovu za liječenje i osposobljavanje.

ŠTA SU TO POSEBNE OBAVEZE UZ POJAČAN NADZOR?

Prilikom izricanja neke od vaspitnih mjera pojačanog nadzora sud može, ako je to potrebno za uspješnije postizanje svrhe izrečene vaspitne mjere, odrediti jednu ili više obaveza i to:

- da se lično izviniš oštećenom licu
- da u okviru sopstvenih mogućnosti otkloniš štetu prouzrokovanu krivičnim djelom

- da redovno pohađaš školu, odnosno da ne izostaješ s posla
- da se osposobljavaš za zanimanje koje odgovara tvojim sposobnostima i sklonostima
- da se uzdržavaš od uživanja alkoholnih pića i opojnih droga ili da se podvrgneš odgovarajućem liječenju
- da posjećuješ odgovarajuću zdravstvenu ustanovu ili savjetovalište i da postupaš po uputstvima ovih ustanova
- da boraviš u drugoj porodici koja je voljna da te primi i koja ima mogućnost da nad tobom vrši nadzor.

ŠTA SU TO MJERE BEZBJEDNOSTI I KADA SE IZRIČU?

Mjere bezbjednosti se izriču uz vaspitnu mjeru ili maloljetnički zatvor, kada sud procijeni da bi primjena neke od navedenih mjera pospješila tvoj oporavak i prihvatanje opšteprihvaćenih društvenih vrijednosti:

- obavezno liječenje i čuvanje u zdravstvenoj ustanovi
- obavezno liječenje na slobodi
- obavezno liječenje narkomana
- obavezno liječenje alkoholičara.

U KOJIM SLUČAJEVIMA SUD IZRIČE MALOLJETNIČKI ZATVOR?

Ako si navršio/navršila 16 godina i učinio/ušinila si krivično djelo za koje je zakonom propisana kazna zatvora preko pet godina, ako sud procijeni da zbog visokog stepena krivice i težine krivičnog djela ne bi bilo opravdano izreći vaspitnu mjeru, prema tebi se može izreći kazna maloljetničkog zatvora. Ako izdržavaš kaznu maloljetničkog zatvora ili si u pritvoru, imaš pravo da budeš odvojen/odvojena od odraslih i s tobom se mora postupati onako kako to odgovara tvom uzrastu.

Tokom boravka u zatvorenim institucijama, pritvoru i zatvoru imaš pravo na održavanje kontakta s porodicom putem prepiske i posjeta, izuzev u izuzetnim okolnostima.

POMOĆ: Ako si došao/došla u sukob sa zakonom i smatraš da su tvoja prava ugrožena, za pomoć se možeš obratiti Ministarstvu pravde, Centru za socijalni rad i Zaštitniku ljudskih prava i sloboda.

TRGOVINA DJECOM

Prihvatanjem Konvencije o pravima djeteta države su se obavezale da svako dijete zaštite od iskorišćavanja i od obavljanja bilo kog posla koji bi mogao da bude opasan, koji bi ometao školovanje djeteta, koji bi bio štetan po zdravlje djeteta ili fizički, mentalni, duhovni, moralni ili društveni razvoj djeteta.

Crna Gora i druge države preduzimaju posebne mjere da bi spriječile međunarodnu trgovinu djecom, koja se čini radi prodaje, prostitucije i pornografije.

TRGOVINA DJECOM JE KRIVIČNO DJELO

Prodaja djece jeste svaki čin ili djelo putem kojeg neka osoba ili grupa ljudi prodaje dijete drugim osobama za novčanu ili bilo koju drugu korist ili protivuslugu.

UPOZORENJE!!!

Ne kontaktiraj s nepoznatim osobama, koje traže razgovor ili ti nude prevoz, obećavaju poklone, traže da im učiniš neku uslugu i traže da vaše poznanstvo ostane vaša mala tajna. Ako si imao/imala ovakvo iskustvo o tome obavijesti svoje roditelje, nastavnike, i o tome upozori i svoje drugove i drugarice. Kreći se kad god je to moguće u grupi.

KAD KORISTIŠ INTERNET...

Osobama koje upoznaš na internetu nikada ne treba da daješ svoju kućnu adresu, broj telefona i ime škole bez konsultacija s roditeljima.

Nikada ne šalji svoju sliku bez konsultacija s roditeljima.

Ne otkrivaj svoju lozinku.

Ne odgovaraj na nepristojne i neprijatne ponude.

PROSJAČENJE

Ima djece koja proše na javnim mjestima, posebno na trgovima, prometnim ulicama, velikim raskrscima, ispred trgovačkih centara i ugostiteljskih objekata. Djeca prošu hodajući od stola do stola u ugostiteljskim objektima, sjedeći na trotoarima ispred trgovačkih objekata, prilazeći zaustavljenim vozilima na veoma prometnim raskrscima. Često građanima pokazuju različite isprave o navodnom ili stvarnom socijalnom i zdravstvenom stanju, njih ili njihovih porodica. Ponekad ih na to navode ili prisiljavaju njihovi roditelji ili druga odrasla lica.

Niko nema pravo tjerati te da prosiš. Roditelj, usvojjlac, staralac ili drugo lice koje te prinuđava na prosjačenje čini krivično djelo i može mu se izreća kazna zatvora do 5 godina. Isto tako, ko organizuje prosjačenje ili te navodi ili prisiljava na prosjačenje čini prekršaj za koji se može izreći kazna zatvora do 60 dana.

POMOĆ: Ako te neko tjera da prosiš, obrati se policiji i Centru za socijalni rad. Ako ti služba socijalne zaštite i policija ne pruže pomoć, obrati se Zaštitniku ljudskih prava i sloboda/Ombudsmanu.

NA KRAJU!

Još par korisnih savjeta:

- znaj da brojni međunarodni dokumenti garantuju zaštitu tvojih prava i budi uporan/uporna
- potruđi se da zahtjeve za ostvarivanje prava dostavljaš pismeno
- traži potvrdu o prijemu tvog zahtjeva
- budi aktivan/aktivna, traži informacije o tome kako napreduje rješavanje tvog slučaja
- potruđi se da saznaš što više o tvom problemu (razgovaraj s odraslina, pročitaj odgovarajuću literaturu, koristi pravnu i drugu stručnu pomoć)
- poštuđi rokove za ostvarivanje prava.

Institucija Zaštitnika ljudskih prava i sloboda
Atinska 42, Podgorica
Tel. 081 655 517, 655 518, 655 285
e-mail: ombudsmandjeca@cg.yu,
ombudsman@cg.yu
web site: ombudsman.cg.yu

